

Ministarstvo
prosvjete, nauke
i inovacija

IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU STRATEGIJE INKLUZIVNOG OBRAZOVANJA U CRNOJ GORI 2019-2025.

ZA 2024. GODINU

MAJ 2025. GODINE

1. UVOD

Strategija inkluzivnog obrazovanja (2019-2025) određuje dalje pravce razvoja obrazovanja za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama. Dokument predstavlja nastavak realizacije mjera Strategije inkluzivnog obrazovanja (2014- 2018) i oslanja se na obavezujuća međunarodna načela, standarde i preporuke Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Vizija Strategije inkluzivnog obrazovanja glasi: Djeci sa posebnim obrazovnim potrebama obezbijediti dostupno, pristupačno i kvalitetno inkluzivno obrazovanje na svim nivoima. U okviru Strategije inkluzivnog obrazovanja definisana su tri strateška cilja:

- Strateški cilj 1: Obezbijediti i primijeniti dostupnost i pravičnost obrazovanja za svu djecu zajedno sa vršnjacima kroz neophodnu međusektorsku podršku.
- Strateški cilj 2: Osigurati i sprovesti jednakost i kontinuitet inkluzivnog obrazovanja kroz uspješnu saradnju unutar i između sektora i tranziciju sa nivoa obrazovanja.
- Strateški cilj 3: Podržati i unapređivati kvalitet inkluzivnog obrazovanja kroz jačanje školskih politika, kulture i prakse.

Strategija inkluzivnog obrazovanja je razvijana kroz participativni proces svih relevantnih subjekata, čime u realizaciji i praćenju pored ustanova obrazovanja i vaspitanja: Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Zavoda za školstvo, Centra za stručno obrazovanje učestvuju predstavnici Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja i Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije. NVO sektor nije prisutan, jer na dva javna poziva prilikom formiranja Radne grupe nije bilo zainteresovanih.

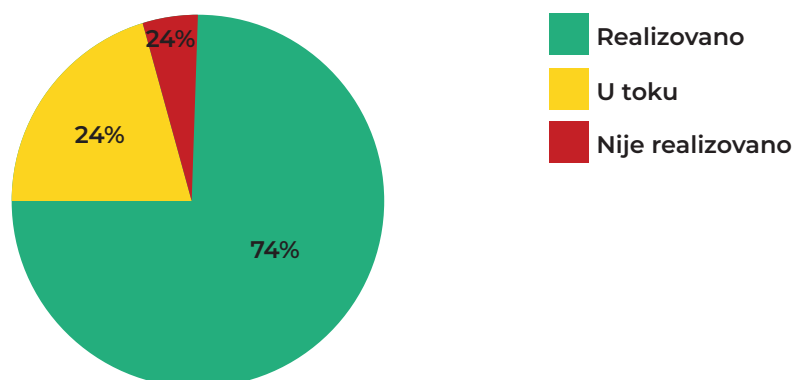
Izvještaj koji slijedi je rodno senzitivan i orođen, a detaljan pregled aktivnosti dat je u Tabeli realizacije po osnovu Akcionog plana Strategije.

Ostvarene aktivnosti Strategije inkluzivnog obrazovanja 2019-2025. su kompatibilne sa Strategijom za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti i Strategijom ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Uz intenzivan rad i praćenje uglavnom su ostvareni predviđeni ciljevi. Saradnja s upravama vaspitno-obrazovnih ustanova je kontinuirana i svakodnevna i timskim radom omogućujemo da nastavni kadar unapređuje vještine i praksu za primjenu savremenih pedagoških pristupa, upotrebe materijala i svih sadržaja koji su im dostupni, kako bi djeci omogućili što kvalitetnije obrazovanje.

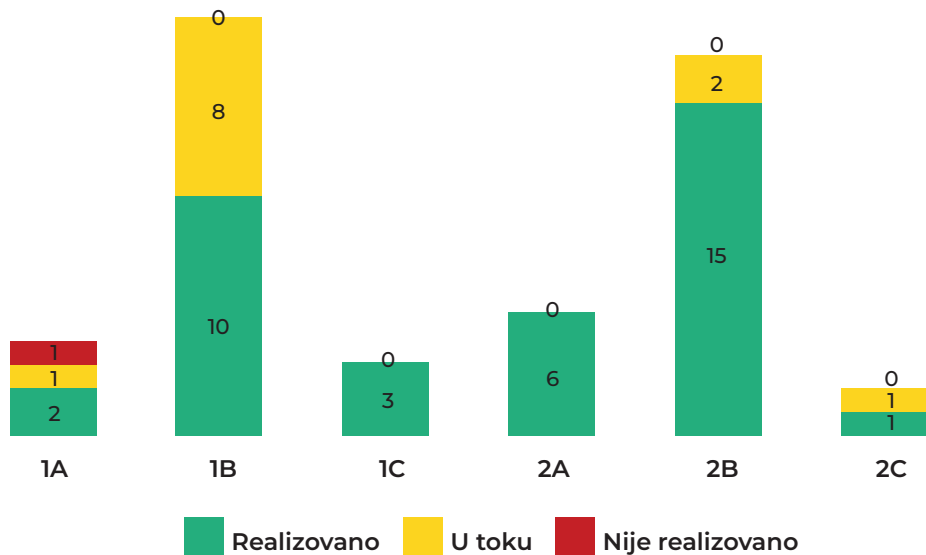

1. UVOD

Aktivnosti definisane Strategijom inkluzivnog obrazovanja (2019-2025) realizuju se predviđenom dinamikom, uz razumijevanje i prilagođavanje, inteziviranu međusektorsku saradnju i uzajamno podsticanje. Zajedničkom saradnjom ZzŠ, CSO, MZ, MRSS, MSSD i MPNI realizovano je 50 aktivnosti – 37 ili 74% aktivnosti je potpuno realizovano; 12 ili 24% aktivnosti je u toku ili se kontinuirano realizuju i 1 aktivnost ili 2% nije realizovano (Grafikoni 1 i 2).

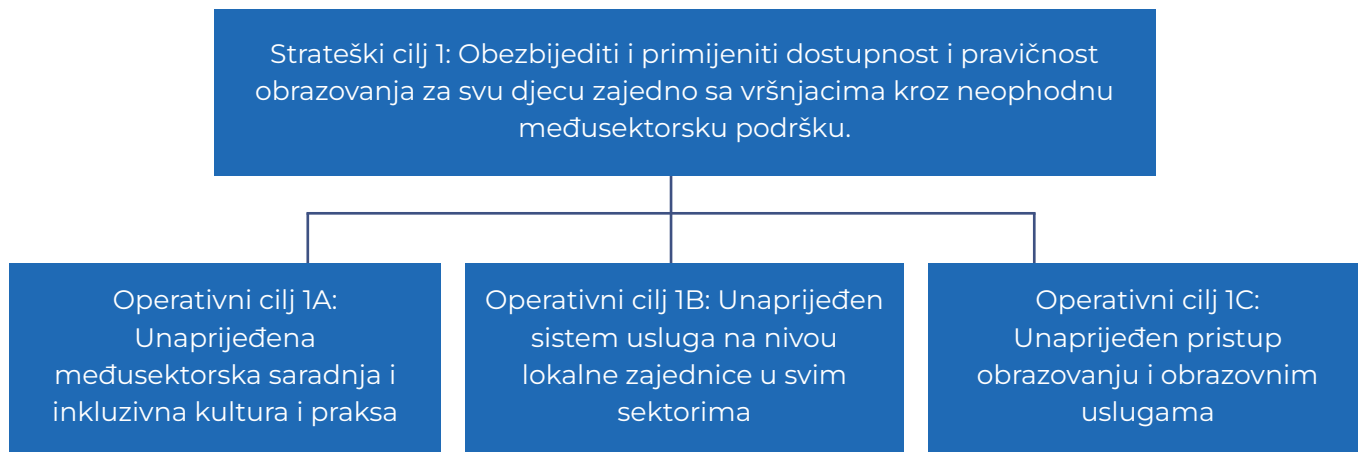
Grafik 1: realizacija ukupno

Grafik 2: realizacija po operativnim ciljevima

Neophodno je postaviti preduslove (rani razvoj i podrška porodici) za uspješno uključivanje djevojčica i dječaka u vaspitno-obrazovni sistem (zdravstvena, dječija, socijalna zaštita). Raditi na afirmaciji inkluzivnih vrijednosti, obezbjediti još veći stepen podrške školama i nastavnom kadru, dodatno osnažiti pozitivne inkluzivne stavove kroz inovativne mehanizme i prilagoditi pristupe rada sa svakim djetetom.

Slijedi sažeti deskriptivni prikaz realizacija.

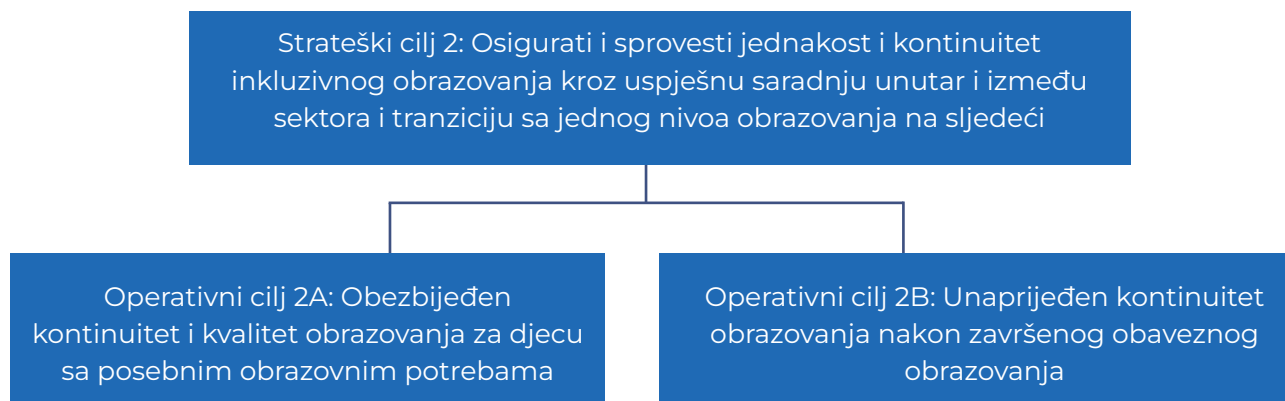
Slika 1: Strateški cilj 1 s pratećim operativnim ciljevima

U okviru **strateškog cilja 1** bili smo orijentisani na jačanju saradnje, sa akcentom na rani razvoj djevojčica i dječaka, asistivnu i dodatnu stručnu podršku. Izazov su bile političke promjene koje su usporavale bržu povezanost i inicijativu.

U pogledu **operativnog cilja 1A** - Unaprijeđena međusektorska saradnja i inkluzivna kultura i praksa – praćenje postignuća je bilo kako unutar sistema obrazovanja tako i intersektorski. Fokus je stavljen na razvijanje pozitivnih stavova, promociju i razumjevanje inkluzivnog koncepta i obilaski. Izazov je nedostatak stručnog kadra i praktičara (znanja, vrijednosti, odgovornost).

Za **operativni cilj 1B** - Unaprijeđen sistem usluga u svim sektorima - na nivou lokalne zajednice pokrenuti porodično orijentisani programi rane intervencije, aktiviran i dinamizovan sektor zdravstva. U okviru Centara za socijalni rad kontinuirani rad odjeljenja samo za djecu i mlade, dok je pri Direkciji za razvoj usluga razvijeno ukupno 34 nove usluge za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju. Podrška se intenzivno razvija i u okviru RC, unutar škola i vrtića sa Dnevnim centrima. Izazovi su zakonski osnov, jednaka dostupnost i mogućnosti za djecu sa različitim regionalnih teritorija, kvalitet ukupnih ljudskih resursa za usluge, kao i koordinacija usluga.

U pogledu **operativnog cilja 1C** - Unaprijeđen pristup obrazovanju i obrazovnim uslugama - radilo se na jačanju informaciono-tehnoloških kompetencija, korišćenje AT i AAC - postiglo se uvezivanje sa strategijom koja se odnosi na digitalizaciju, posebno u pogledu proizvodnje različitih nastavnih materijala i prigodnih priručnika. I dalje u radu fokus treba da bude na snaženju i razvijanju ITK, kao i obaveza korišćenja u vaspitno-obrazovnim ustanovama (kod stručnih saradnika, predmetnih nastavnika u osnovnim i srednjim školama) i u lokalnim uslugama.

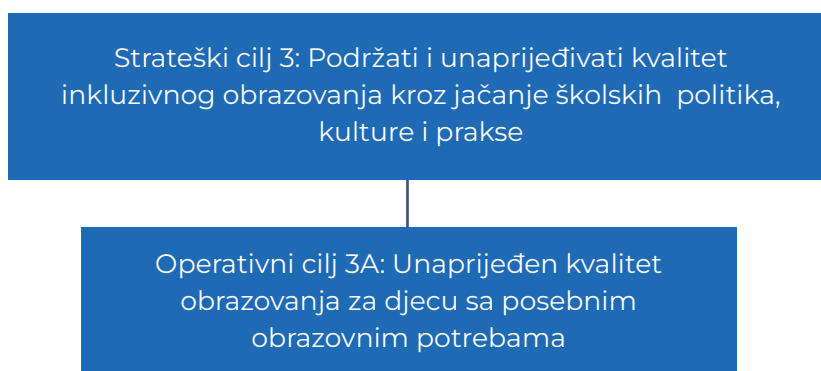

Slika 2: Strateški cilj 2 s pratećim operativnim ciljevima

U okviru **strateškog cilja 2** radilo se na daljem praćenju kontinuiranih mehanizama podrške i širenju saradnje sa ETF i PMF u smjeru asistivne podrške na fakultetima. Pokušavalo se kroz mobilne usluge i savjetodavni rad inkluzivnih saradnika pružiti podrška školama. Osnajeni su timovi stručnih službi škola. Značajan je rad na programu tranzicije, na svim nivoima, a poseban fokus je saradnji sa zdravstvenim sistemom u okviru unapređivanja saradnje sa vrtićima i školama.

U pogledu **operativnog cilja 2A** – Obezbiđen kontinuitet i kvalitet obrazovanja za djevojčice i dječake sa posebnim obrazovnim potrebama. Pažnja je posvećena socijalizaciji i praćenju učinaka u školama, što je važno održati nadalje. Značajni modeli i tehnike podrške nastavnicima za različite razvojne faze.

U okviru **operativnog cilja 2B** - Unaprijeđen kontinuitet obrazovanja nakon završenog obaveznog obrazovanja - imamo stalni proces sprovođenja tranzicije, ali usporene aktivnosti mentorstva i obuka u srednjim školama sa karijernim savjetnicima licenciranih provajdera. Posebno treba istaći širenje saradnje sa ETF i PMF u djelu izrade didaktičkog materijala i razvoja platformi. Promovisati značaj AAC i AT.

Slika 3: Strateški cilj 3 s pratećim operativnim ciljem

U okviru strateškog cilja 3 aktivnosti su realizovane - idejno postavljen koncept je uspostavljen, te sada teče standardnom dinamikom: operativni cilj 3A – unapređen kvalitet obrazovanja djevojčica i dječaka sa posebnim obrazovnim potrebama i stalno je podstican podrškom mobilnih službi, angažovanjem resursnih kapaciteta, a posebno ističemo ulogu škole sa integrisanim odjeljenjima u lokalnim zajednicama (sedam škola).

U realizaciji aktivnosti predviđenih Akcionim planom za 2024. godinu utrošeno je 101.000 eura uglavnom kroz programe s UNICEF-om („Porodično orijentisana rana intervencija“ i „Razvojno inkluzivna i integrisana podrška“) i 14.500e SE („Kvalitetno obrazovanje za sve“) i saradnju sa civilnim sektorom.

2. INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA

Karakteristično za Strategiju inkluzivnog obrazovanja je da se aktivnosti realizuju u odnosu na definisane strateški postavljene ishode i očekivane rezultate, koji su u značajnoj mjeri već ispunjeni – postavljeni (re)definisani okviri koji se sada stalno primjenjuju, a značajan broj aktivnosti međusobno povezuje i usaglašava. Specifičnost realizacije tokom 2024. godine su pod uticajem političkih, kadrovskih, upravljačkih i organizacijskih promjena.

U okviru **strateškog cilja 1, operativnog cilja 1A - Unaprijeđena međusektorska saradnja i inkluzivna kultura i praksa** predstavljamo sljedeće -

- Posebno istaknute vrijednosti u odnosu na indikatore rezultata:
- Razvijeni i sprovode se na sektorskom i međusektorskom nivou mehanizmi razmjene informacija, praćenja i evaluacije.
- Održan jedan oficijelni sastanak, dok se sardnja ostvaruje kroz timski rad institucija.
- Uspostavljanje sistema, mehanizama, procesa međusektorske saradnje radi praćenja implementacije mjera i zadataka Strategije

Razvijena i usvojena **Strategija deinstitucionalizacije** za period od 2025-2028. godine – u radnoj grupi bili i predstavnici MPNI i dali primarni akcenat *Strategiji* na usklađenosti sa sljedećim ciljevima: **1. Operativni cilj:** Sprovesti istraživanje o znanju, stavovima i praksama u odnosu na djecu sa smetnjama u razvoju i na bazi rezultata sprovesti aktivnosti, tribine, radionice i kampanje; **2. Operativni cilj:** Određivanje stručnih radnika za dijete i porodicu u centrima za socijalni rad i razvoj kompetencija kadra za rad s ovom populacijom; **3. Operativni cilj:** Promocija zapošljavanja osoba s posebnim obrazovnim potrebama; **4. Operativni cilj:** Razvoj i licenciranje usluge posrednika (medijatora) u karijernom vođenju i zapošljavanju; **5. Operativni cilj:** Evaluacija rada i izrada plana saradnje dnevnih boravaka sa školama, resursnim centrima i drugim uslugama u zajednici u skladu s UNCRPD (akcioni plan važi dvije godine).

- Ključni izazov – usklađenost zakonske regulative, intersektorsko planiranje i intenzivnija saradnja, jačanje pozitivnih stavova, istrajna koordinacija. Nije sprovedena srednjeročna eksterna evaluacija usljed političkih i kadrovskih promjena.
- Trend porasta pozitivnih stavova i saradnje – porast broja usmjerene i uključene djece u redovan vaspitno-obrazovni proces: predškolsko obrazovanje 224 dijeteta – 156 dječaka i 68 djevojčica; obrazovni centar – 7 učenika – 5 dječaka i 2 djevojčice; osnovno obrazovanje (I-IX) – 1236 učenika – 840 dječaka i 396 djevojčice; srednje obrazovanje – 457 učenika - 267 dječaka i 190 djevojčica.

Nadovezujući se na prethodno kroz operativni cilj **1B Unaprijeđen sistem usluga na nivou lokalne zajednice u svim sektorima** prikazujemo sljedeće -

- Posebno istaknute vrijednosti u odnosu na indikatore rezultata:
- Pripremljen jasan plan prelaska sa postojećeg sistema na multidisciplinarni pristup (razvijen i pilotiran) za primjenu na lokalnom nivou.

- Broj radionica za razvoj kapaciteta usklađene sa modelom ljudskih prava.
- Broj obučениh profesionalaca. Broj zaposlenih koji su obučeni o modelu ljudskih prava. Broj trenera.
- U okviru Strategije ranog razvoja djeteta, Ministarstvo zdravlja (KCCG) je organizovalo niz obuka o neurorazvojnim poremećajima kod djece u ranoj intervenciji i obučeno je više od 140 profesionalaca iz sva tri sektora (pedijatri, patronažne sestre, pedijatarske sestre, vaspitačice, medicinske sestre u vrtićima, socijalni radnici, psiholozi) koje se odvijaju u 4 turnusa, u tajanju od tri dana, a fokus stavljaju na zapažanja u vezi mogućih razvojnih rizika i odstupanja, a ne samo na standardne aktivnosti.

Stoga je i realizovan pilot projekat *Porodično orijentisana rana intervencija – PORI*, u dva grada – Bijelom Polju i Kotoru, u saradnji sa Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom rada i socijalnog staranja i UNICEF-om, a izvršene su pripreme za početak implementacije i u Beranama. Obuku za porodično orijentisanu ranu intervenciju akreditovao je Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, a dostavljen je i Zavodu za školstvo. Vodič za porodično orijentisanu ranu intervenciju je izrađen i promovisan. U narednom period neophodno proširiti ponudu literature. Sva tri resursna centara su uključena u projekat i sada redovno sprovode ovaj koncept - u školskoj 2024/25. godini u RC "Podgorica" je uključeno 55 dječaka i djevojčica, u RC „1. jun“ 60 dječaka i djevojčica, a u RC za sluh i govor "Dr Peruta Ivanović" 12 dječaka i djevojčica.

- Ključni izazov je u odnosu na sljedeće indikatore rezultata:
- Unaprijeđene postojeće usluge u sistemu zdravstvene, socijalne i dječje zaštite i povećan broj novih usluga u sistemu zdravstva, socijalne i dječje zaštite.
- Procjena, razvoj i sprovođenje usluga i programi rane intervencije usklađeni sa ICF-om. Razvijen plan i sistem obaveza i odgovornosti predstavnika zdravstvenog sektora u saradnji sa obrazovno-vaspitnim ustanovama i Centarima za socijalni rad. Broj korisnika.
- Postojeći sistem monitoringa i evaluacije mapiran je i procijenjen uz učešće ključnih aktera. Sistem monitoringa i evaluacije je razvijen i pilotiran. Broj obučениh za korišćenje sistema monitoringa i evaluacije. Sistem monitoringa i evaluacije postoji interno i eksterno.
- Zaključuje se da je neophodno racionalno koristiti postojeće ljudske kapacitete, insisitirati na inkluzivnim orijentacijama i posebno se vratiti na pravac inkluzivnih vrijednosti posebno u upravljanju dijela resursnih centara.
- Trend poboljšanja i povećanja usluga u zajednici zasnovanih na modelu ljudskih prava. U resursnim centrima, kao podrška inkluzivnom obrazovanju svakodnevno se pružaju različite vrste tretmana djevojčicama i dječacima – rad sa defektolozima, logopedima, psiholozima, somatopedima, oligofrenolozim, psihomotornim reedukatorima. Tretmane realizuju pomenuti stručnjaci jednom nedjeljno u trajanju od pola sata i svako dijete može imati najviše četiri tretmana nedjeljno, u zavisnosti od broja zahtjeva. U **2024. godini** RC za djecu i mlade "Podgorica" je pružio podršku u vidu **4238** tretmana za dječake i djevojčice kroz 110 tretmana sedmično, RC "1.jun" **2964** i RC za sluh i govor "Dr Peruta Ivanović" **10771** – 6700 logopedskih tretmana za 330 djevojčica i dječaka, 2130 surdoloških za 62 djevojčice i dječaka, 1196 oligofrenoloških za 55 djevojčica i dječaka. U CA za autizam tretira se preko 1500 djevojčica i dječaka, sa 10000 pregleda, od čega je oko 2500 pregleda dječjih psihijataru.
- Program "Mladi sportisti" (3-7 godina) održava se u 16 opština, 17 JPU, u 29 VJ, čime su obuhvaćena 222 djeteta (118 dječaka i 94 djevojčice), od čega je 105 djece sa intelektualnim smetnjama.
- Kroz program "Inkluzivni sport u školama" - Specijalna Olimpijada uključene su u obuku 22 nove vaspitno-obrazovne ustanova, koji se sprovodi kroz projekat "Global Coalition for

Inclusion" - obučeno 210 novih vaspitača, nastavnika, stručnih saradnika i asistenata u nastavi što je rezultiralo angažovanjem još 515 učenika (240 sa intelektualnim smetnjama i 275 bez).

- Mobilna služba za podršku inkluzivnom obrazovanju tokom 2024. godine realizovala je **1250** sati podrške u učenju učenicima s posebnim obrazovnim potrebama, kao i savjetodavnih aktivnosti za nastavnike i roditelje. Navedenim aktivnostima obuhvaćeno je **320** učenika.
- Sedam osnovnih škola u Crnoj Gori s integrisanim odjeljenjima ("Vuk Karadžić" – Berane, "Dušan Korać" – Bijelo Polje, "Boško Buha" – Pljevlja, "Olga Golović" – Nikšić, "Njegoš" – Kotor, "Ilija Kišić" – Zelenika, "Jugoslavija" – Bar) u kojima se realizuje poseban obrazovni program bile su podrška ostalim vaspitno-obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici, putem savjetovanja, edukacija, pružanja individualne podrške učenicima, izradom didaktičkog materijala.
- Održano je 48 savjetovanja za škole kojima je bila potrebna podrška u sprovođenju inkluzivnog obrazovanja.
- Zavod za školstvo je održao 17 obuka iz oblasti inkluzivnog obrazovanja.
- Ključni izazov je u odnosu na sljedeće indikatore rezultata:
- Upravljanje i organizacija podrške u školama od strane resursnih centara – imperativ učinit sve za dijete, ne stvarati okolnosti isključivosti.
- U kontekstu 1C – Unaprijeđen pristup obrazovanju i obrazovnim uslugama predstavljamo sljedeće -
- Posebno istaknute vrijednosti u odnosu na indikatore rezultata:
- Ključni izazov - Potrebno je stalno raditi na osavremenjavanju opreme, jačanju i uvezivanju inkluzivnih sa IT kompetencijama, promovisanju AAC i AT, pristupačnosti, kao i povezivanju drugih zainteresovanih za osmišljavanje modela prilagođavanja, savršenjenih pomagala, korelacija sa Strategijom digitalizacije u obrazovanju (*npr. Povezivanje sa programima robotike, 3D štampa pomagala*).
- Trend povećanja pristupačnosti i upremljenosti obrazovno-vaspitnih ustanova - ZzŠ – sprovodi projekat „Razvojno inkluzivna i integrisana podrška“ – u saradnji sa UNICEF-om donirali 221 tablet – Cboard. 58 nastavnika i stručnih saradnika prošlo obuku za primjenu aplikacija Cboard, koju sada koristi oko 2000 djevojčica i dječaka u vrtićima, osnovnim školama i resursnim centrima.
- Gledano u odnosu na **strateški cilj 2** cijeneći njegov karakter svi operativni ciljevi, čija je realizacija očekivana u ovom periodu su u punoj funkciji, realizovani ili se sprovode u koninuitetu.
- Kroz Operativni cilj 2A – **Obezbijeđen kontinuitet i kvalitet obrazovanja za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama** predstavljamo sljedeće -
- Posebno istaknute vrijednosti u odnosu na indikatore rezultata:
- Razvijen plan za pravovremeni upis u osnovnu školu djece sa posebnim obrazovnim potrebama i povećana stopa pravovremenog upisa u osnovnu školu. Portfolio se primjenjuje u predškolskim ustanovama. Broj sprovedenih radionica u vrtićima za djecu i roditelje. Broj održanih sastanaka predstavnika vrtića, škola, roditelja i domova zdravlja.
- Sprovedene kampanje u svim vrtićima - vrtići i škole redovno sprovode programe prelaska, sa uredno vođenim izvještajima i zapažanjima o djeci.
- Ključni izazov je u odnosu na indikator rezultata: Promovisati značaj pravovremenog polaska u osnovnu školu, uticati na pojave odlaganja upisa.

- Trend povećanja stope pohađanja i podrške na svim nivoima obrazovanja i vaspitanja - dominantno se radilo na jačanju stavova, promociji i podršci - U osnovnim školama realizovane su radionice Nediskriminacije, sproveden Indeks inkluzivnosti i obilježen Dan inkluzije. Promotivno realizovano – Dan osoba sa Daunovim sindromom, Dan OSI, Dan osoba sa autizmom na svim nivoima obrazovanja. Sprovedeno 10 obuka za 270 nastavnika
- U okviru operativnog cilja 2B - **Unaprijeđen kontinuitet obrazovanja nakon završenog obaveznog obrazovanja** predstavljamo sljedeće -
- Posebno istaknute vrijednosti u odnosu na indikatore rezultata
- Broj promotivnih aktivnosti. Procjena kvaliteta i efikasnosti ITP1 i ITP2.
- Održani sastanci sa direktorima svih vaspitno-obrazovnih ustanova i ukazano na značaj saradnje ustanova i porodice u svim aspektima, a posebno prilikom izrade IROP-a i neophodnosti veće uključenosti roditelja.
- Izvršena je analiza IROP-a i na osnovu iste, informisane su vaspitno-obrazovane ustanove koje su trebale da izvrše korekciju. U sklopu obuka nastavnika realizovane obuke za ITP1 i ITP2.
- CSO se bavio promocijom tranzicionih planova – održane obuke nastavnika i stručnih saradnika srednjih stručnih škola posvećenih realizaciji IROP-a i ITP-a u srednjem stručnom obrazovanju – 119 nastavnika.
- Realizovana savjetovanja u tri škole, prema zahtjevima, za 40 nastavnika.
- U okviru realizacije obuka nastavnika za realizaciju modularizovanih obrazovnih programa, dio obuke posvećen planiranju individualizovane nastave sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama – 81 nastavnik.
- Realizovan Unified sport za 10 SŠ i 150 učesnika; obučeno 40 nastavnika za Youth lidere.
- Uz podršku Savjeta Evrope realizovana je obuka za nastavno osoblje Univerziteta Crne Gore i Univerziteta Mediteran za primjenu ITP3 i Vodiča za prilagođavanje učenja i učešća studentima s invaliditetom.
- Danska fondacija Margit Nilsen donirala je sredstva za realizovanje dvije petodnevne obuke (Primijenjena analiza ponašanja ABA kao podrška u inkluzivnom obrazovanju) za 60 stručnih saradnika.
- Broj usluga fakulteta. Broj usluga resursnih centara:
- Program Inovacije u inkluzivnom obrazovanju (saradnja Zavoda za školstvo sa Univerzitetom Crne Gore, PMF i ETF) rezultirao je izradom 10 setova didaktičkog materijala urađenog 3D štampom - matematički modeli ćelije i mozga. U okviru istog programa izrađena je aplikacija **vladamsituacijom** koja sadrži 18 društvenih priča za razvoj socijalnih vještina i sadržajem za sticanje predčitalačkih i čitalačkih vještina u srednjem stručnom obrazovanju i objavljena je na Školskom portalu.
- Objavljeni su materijali iz Biologije za osnovnu školu, primjeri dobre prakse i događaji sa Dana asistivne tehnologije na Školskom portal.
- Objavljeni su materijali iz Biologije za osnovnu školu, primjeri dobre prakse i događaji sa Dana asistivne tehnologije na Školskom portal.
- Ključni izazov je u odnosu na indikatore rezultata: potrebno je nastaviti podršku u srednjim školama, raditi na razvoju usluge mentora, održati i proširiti aktivnosti saradnje s fakultetima. Uvezati školske sa aktivnostima sektora zapošljavanja OSI.
- Trend povećanja profesionalnih kompetencija djece s posebnim obrazovnim potrebama i njihovog zapošljavanja, postiže se obukama, savjetovanjem, te širenjem opsega djelovanja

ITP. Usvojena 34 standarda zanimanja i 34 standarda stručnih kvalifikacija relevantnih za inkluzivno stručno obrazovanje, kao i 3 obrazovna programa iz oblasti zdravstva i poljoprivrede i 3 obrazovna programa prilagođena za realizaciju u resursnim centrima i redovnim školama, sa produženim trajanjem (*pomoćnik kuvara, pomoćnik prodavača i pomoćnik krojača*).

- U okviru **strateškog cilja 3** ukazujemo da je on u cjelosti u prethodnom period postignut u dijelu nadležnosti MPNI. Univerzitet postepeno realizuje *aktivnost Analiziranje, usklađivanje i sprovođenje plana i program inicijalnog obrazovanja nastavnika/ca u skladu s modelom ljudskih prava*:
- podstiče se tranzicija učenika sa posebnim obrazovnim potrebama
- napravljen je sajt za slabovide i obezbeđena adekvatna oprema
- Budžet je uglavnom usmjeren na jačanje kompetencija, usluga, materijala i uslova. Realizacija je podržavana kroz donacije, a fokus je na održivosti. Ukupno je potrošeno 70.180 eura.
- U pogledu dostupnosti i pravičnosti potrošeno 24.930 eura.
- U odnosu na jednakost i kontinuitet aktivnosti su uglavnom programski ili projektno podržane. Potrošeno 45.250 eura.
- U odnosu na kvalitet inkluzivnog obrazovanja ukazujemo da su aktivnosti redovne.

3. TABELARNI PRIKAZ STATUSA REALIZACIJE AKTIVNOSTI

Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Status realizacije	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
Strateški cilj 1: Obezbijediti i primijeniti dostupnost i pravičnost obrazovanja za svu decu zajedno sa vršnjacima kroz neophodnu međusektorsku podršku										
Operativni cilj 1A - Unaprijeđena međusektorska saradnja i inkluzivna kultura i praksa Indikator učinka: Trend porasta pozitivnih stavova i saradnje.										
Uspostaviti tim za praćenje Strategije i razvoja inkluzivnog obrazovanja, sa jasnim sektorskim ulogama i nadležnostima	Imenovani predstavnici u međusektorskom timu - ima definisan mandat i plan rada, opis uloga i odgovornosti sektora. Sastanci kvartalno.	MPNI	2020	2025.	Stalno	Izrađeno novo Rješenje i formirana nova Radna grupa. Radna grupa formirana sa novim članovima - održan 1 sastanak	Planirano 6.000 eura	Nije bilo utroška	članovi tima obavljaju u okviru redovnih poslova	Nastaviti sa jačanjem saradnje, zajedničkog planiranja i aktivnosti
Uspostavljanje sistema, mehanizama, procesa međusektorske saradnje radi praćenja implementacije mjera i zadataka Strategije.	Razvijeni i sprovode se na sektorskom i međusektorskom nivou mehanizmi razmjene informacija, praćenja i evaluacije. Sprovedena eksterna evaluacija implementacije Strategije do kraja 2022. Sprovedena analiza/evaluacija rezultata implementacije Strategije do kraja 2024.	MPNI, donatori	2020	2025.	Stalno	Usvojena Strategija DEI koja se korelira sa izvještajnom strategijom Srednjeročna evaluacija nije sprovedena	Planirano 25.000 eura	Nije bilo utroška	aktivnosti redovni poslovi	Korelirati strategije, razumjeti značaj evaluacije

Operativni cilj 1B - Unaprijeđen sistem usluga na nivou lokalne zajednice u svim sektorima Indikator učinka: Trend poboljšanja i povećanja usluga u zajednici zasnovanih na modelu ljudskih prava										
Razviti multidisciplinarni pristup za unapređenje sistema podrške za ranu identifikaciju i intervenciju, razvoj djeteta, zaštitu djece sa smetnjama u razvoju.	Pripremljen jasan plan prelaska sa postojećeg sistema na multidisciplinarni pristup (razvijen i pilotiran) za primjenu na lokalnom nivou. Broj obučениh predstavnika iz sektora obrazovanja, zdravlja, socijalne i dječije zaštite	MPNI, MZ	2020	2025.	Stalno	I dalje teče UNDP program "Reforma sistema vještačenja invaliditeta" i modernizovanje pristupa.	Planirano 6.000 eura	Nije bilo utroška	Faza	Nakon usvajanja Zakona usaglasiti pristup
Određivanje stručnih radnika za dijete i porodicu u Centrima za socijalni rad i razvoj kompetencija kadra za rad sa ovom populacijom.	Broj zaposlenih koji su obučeni o modelu ljudskih prava. Broj trenera koji su obučeni za rad po modelu ljudskih prava. Stručni radnici pokazuju unaprijeđene kompetencije za rad po modelu ljudskih prava.	MSSD-ZSDZ	2020	2025.	Stalno	U svakom centru za socijalni rad postoji služba u kojoj su zaposleni stručni radnici koji rade samo na problematiki djece i mladih - kontinuirano se usavršavajuza rad sa djecom i mladima	Planirano 3.000 eura	Nije bilo utroška	s UNICEF-om	Osnažiti CSR za inkluzivniji pristup
Na osnovu analize usluga u domenu zdravlja, obrazovanja i socijalne i dječije zaštite napraviti dodatnu analizu potreba za novim uslugama i u skladu s tim razvijati, licencirati, standardizovati nove.	Izvršena procjena potreba i razvijen plan za unapređenje postojećih i razvoj i sprovođenje novih usluga. Unaprijeđene postojeće usluge u sistemu zdravstvene, socijalne i dječije zaštite. Broj novih usluga u sistemu zdravstva, socijalne i dječije zaštite.	MZ, MRSS/MSSD - ZSDZ	2020	2025.	Stalno	Uspostavljena Direkcija za razvoj usluga pri MRSS - u periodu od 1. 1. 2020. godine zaključno sa 31. 12. 2024. godine, razvijene su 34 nove usluge za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju.MSSD	Planirano 50.000 eura	Dio je kroz redovne aktivnosti		Usluge razvijati na dokazima

Izgradnja kapaciteta donosioca odluka u sektoru zdravstva za razvoj i primjenu alata zasnovanog na modelu ljudskih prava, osmišljavanje i sprovođenje usluga, mjera programa rane intervencije	Broj obučениh donosilaca odluka. Procjena, razvoj i sprovođenje usluga i programi rane intervencije usklađeni sa ICF-om. Razvijen plan i sistem obaveza i odgovornosti predstavnika zdravstvenog sektora u saradnji sa obrazovno-vaspitnim ustanovama i centarima za socijalni rad. Broj korisnika.	MZ	2020	2025.	Stalno	U toku izrada Zakona o jedinstvenom vještačenju invaliditeta	Planirano 15.000 eura		UNDP Sredstva su kod MFSS i UNDP	Usaglašena primjena, postupna
Razvoj i primjena plana podrške za djecu i porodicu kao mehanizam saradnje zdravstvenih usluga sa predškolskim ustanovama, osnovnim školama, resursnim i Centrima za socijalni rad.	Postojeći sistem monitoringa i evaluacije mapiran je i procijenjen uz učešće ključnih aktera. Sistem monitoringa i evaluacije je razvijen i pilotiran. Broj obučениh za korišćenje sistema monitoringa i evaluacije. Sistem monitoringa i evaluacije postoji na internom i eksternom nivou.	MZ	2020	2025.	Stalno	Pilotiran PORI -Sprovedeno preliminarno istraživanje, set od 4 obuke, formirani timovi koji su radili sa 60 porodica. Dodatno se uključio Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“ koji sada redovno sprovodi ovaj koncept. Program obuke akreditovan kod Zavoda za socijalnu i dječiju zaštitu, a podnijen materijal za akreditaciju kod Zavoda za školstvo.	Planirano 15.000 eura.	15.000 eura	UNICEF	Dovršiti proces, proširiti opseg
Uspostaviti sistem praćenja i evaluacije za ranu identifikaciju i intervenciju tako da postoje interne i eksterne mjere obezbjeđivanja kvaliteta u skladu sa modelom ljudskih prava	Postojeći sistem monitoringa i evaluacije mapiran je i procijenjen uz učešće ključnih aktera. Sistem monitoringa i evaluacije je razvijen i pilotiran. Broj obučениh za korišćenje sistema monitoringa i evaluacije. Sistem monitoringa i evaluacije postoji na internom i eksternom nivou	MZ	2023	2025.		Predviđen model kroz Strategiju ranog razvoja djeteta	Planirano 15.000 eura.	Redovna aktivnost		Osigurati koordinaciju i efikasnost

Unaprijediti model podrške u sistemu vaspitanja i obrazovanja	Postojeći sistem monitoringa i evaluacije mapiran je i procijenjen uz učešće ključnih aktera. Sistem monitoringa i evaluacije je razvijen i pilotiran. Broj obučenih za korišćenje sistema monitoringa i evaluacije. Sistem monitoringa i evaluacije postoji na internom i eksternom nivou.	MPNI, donatori	2020	2025.	Stalno	Sedam osnovnih škola u Crnoj Gori s integrisanim odjeljenjima ("Vuk Karadžić" – Berane, "Dušan Korać" – Bijelo Polje, "Boško Buha" – Pljevlja, "Olga Golović" – Nikšić, "Njegoš" – Kotor, "Ilija Kišić" – Zelenika, "Jugoslavija" – Bar) u kojima se realizuje poseban obrazovni program bile su podrška ostalim vaspitno-obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici, putem savjetovanja, edukacija, pružanja individualne podrške učenicima. Održani dani asistivne tehnologije.	Planirano ukupno 25.000 eura	5.000 ZzŠ 12.500€ ZzŠ Donacija Unicef Vrijednost donacije 30 000€ Unicef program Razvojno inkluzivna i integrisana podrška 24 000€	Ubuduće pratiti i podržati primjenu u školama, stalnu procjenu potreba, proces usmjerenja usaglasati u interesu djeteta
						Mobilna služba - 1250 sati podrške u učenju učenicima s posebnim obrazovnim potrebama, kao i savjetodavnih aktivnosti za nastavnike i roditelje. Navedenim aktivnostima obuhvaćeno 320 učenika.			
						U organizaciji Zavoda za školstvo održano 17 obuka iz oblasti inkluzivnog obrazovanja.			
						Realizovane 6 online obuka za IROP za 200 nastavnika			
						Realizovane 4 obuke za stručne saradnike i vaspitače predškolskih ustanova - primjena Cboard aplikacije- 58 osoba			
						Održano je 48 savjetovanja za škole kojima je bila potrebna podrška u sprovođenju inkluzivnog obrazovanja i 7 savjetovanja za RC -IROP praktična nastava 2 online savjetovanja za direktore vaspitno-obrazovnih ustanova o Inkluzivnom obrazovanju (legislative, IROP, ITP)			
						2 ABA obuke za po 30 učesnika donacija danske fondacije Margit Nilsen.			
						Održano 6 online savjetovanja za primjenu asistivne tehnologije.			
						U resursnim centrima i školama s integrisanim odjeljenjima realizovan je Dan asistivne tehnologije na kome su učešće uzele vaspitno-obrazovne ustanove i dnevni centri.			
						Tretmani kroz RI u RC za oko 170 djece			
						Sproveden koučing za primjenu IROP-a u osnovnim školama. Obuhvaćeno 40 škola			

1 C - Unaprijeđen pristup obrazovanju i obrazovnim uslugama
Indikator učinka: Trend povećanja pristupačnosti i opremljenosti vaspitno-obrazovnih ustanova

Izvršiti procjenu i poboljšanje pristupačnosti vaspitno-obrazovnih ustanova i potreba za specijalizovanim opremom i nastavnim sredstvima	Izvršena procjena pristupačnosti i opremljenosti vaspitno-obrazovnih ustanova. Broj dodatno pristupačnih i opremljenih vaspitno-obrazovnih ustanova. Sprovedena savjetovanja sa upravama škola u vezi obezbjeđivanja arhitektonske i nastavne pristupačnosti obrazovno-vaspitnih ustanova.	MPNI, donatori	2020	2025.	Stalno	Projektom Razvojno Inkluzivna i integrisana podrška koju realizuje Zavod za školstvo uz podršku UNICEFa doniran 221 tablet za predškolske ustanove. Cboard se koristi za oko 2000 djevojčica i dječaka.	Ukupno predviđeno 5.000.000	Stalna aktivnost Redovno UNICEF donacija tableta 32 000€	Održati programsku aktivnost	U narednom periodu potrebno održavati kontinuitet i kvalitet uslova i rada, širiti primjenu AT
Izrada potrebne literature i nastavnog materijala prema procjeni potreba nastavnog procesa.	Broj obuka za razvoj nastavnih materijala. Broj obučenih za razvoj nastavnih materijala. Broj nastavnih materijala. Broj obučenog nastavnog kadra za korišćenje nastavnog materijala.	MPNI, ZUNS	2020	2025.	Stalno	Izrađen je i objavljen Vodič za ranu intervenciju	Za ukupni period planirano 35.000 eura.	7430e iz budžeta ZUNS-a	Promovisati	Proširiti ponudu literature
Strateški cilj 2: Osigurati i sprovesti jednakost i kontinuitet inkluzivnog obrazovanja kroz uspješnu saradnju unutar i između sektora										
Operativni cilj 2 A - Obezbijeden kontinuitet i kvalitet obrazovanja za djecu s posebnim obrazovnim potrebama Indikator učinka: Trend povećanja stope pohađanja i podrške na svim nivoima obrazovanja i vaspitanja										
Kontinuirane aktivnosti u vezi s programom prelaska iz vrtića u osnovnu školu	Razvijen plan za pravovremeni upis u osnovnu školu djece sa posebnim obrazovnim potrebama. Povećana stopa pravovremenog upisa u osnovnu školu djece sa posebnim obrazovnim potrebama. Broj obučenih za primjenu portfolija. Portfolio se primjenjuje u predškolskim ustanovama. Broj formiranih zajedničkih timova predškolske i školske ustanove za pravovremeni upis. Broj sprovedenih radionica u vrtićima za djecu i roditelje. Broj održanih sastanaka predstavnika vrtića, škola, roditelja i domova zdravlja.	MPNI, MZ, v-o ustanove	2020	2025.	Stalno	Sprovedene kampanje u svim vrtićima, vrtići i škole redovno sprovode programe prelaska. Prezentacija programa „Mladi sportisti“ – uzrast od 3 -7 godina - 17 vrtića u 16 opština – 222 (118 dječaka, 94 djevojčice)	Za cio period planirano 15.000	SO – 15000 eura.	Redovna aktivnost	Osigurati stalnost aktivnosti, razmjenu i saradnju.

Usaglašavanje planova podrške od strane zdravstvenih ustanova sa programima prelaska iz vrtića u osnovnu školu.	Razvijen sistem podrške i formirani lokalni timovi stručnjaka iz oblasti zdravstva za sistem obrazovanja. Broj obuhvaćene i osnažene djece i porodica na bazi planova podrške.	MZ	2020	2025.	Stalno	Urađeno savjetovanje za pedijatre i patronažne sestre – 30 učesnika	Predviđeno ukupno 10.000.	750 eura	MZ	Potrebno da se pokrene i uspostavi očekivani model saradnje.
Sprovođenje aktivnosti nediskriminacije i prevencije nasilja i zaštite djece na nivou škole.	Osmišljeni modeli i tehnike podrške nastavnicima za različite razvojne faze, uključujući mentorsku podršku, učenje na nivou škole, itd. Broj obuka za nastavnike/ce i roditelje. Broj obučenih i uključenih nastavnika/ca i roditelja.	ZZŠ, CSO	2020	2025.	Stalno	U školama se u kontinuitetu sprovode radionice i aktivnosti iz oblasti nediskriminacije Dan inkluzije 14. oktobar u saradnji sa SE U osnovnim i srednjim školama obilježen Dan osoba sa Daunovim sindromom i Dan osoba sa autizmom		Redovna sredstva	Redovna aktivnost	Ubuduće obezbijediti stalno sprovođenje i kvalitet primjene
Operativni cilj 2 B - Unaprijeđen kontinuitet obrazovanja nakon završenog obaveznog obrazovanja Indikator učinka: Trend povećanja profesionalnih kompetencija djece sa posebnim obrazovnim potrebama i njihovog zapošljavanja										
Promocija, nastavak obuke, pravovremeno i kvalitetno intersektorsko sprovođenje ITP 1 i ITP 2.	Broj obuka za nastavnike/ce, stručne saradnike/ce i predstavnike CIPS-a. Broj obučenih nastavnika, stručnih saradnika/ca i predstavnika CIPS-a.	MPNI, ZZŠ, CSO	2020	2025.	Stalno	U sklopu obuka nastavnika realizovane i obuke za ITP1 i 2 (CSO i ZZŠ) Analizirani prikupljeni planovi ITP1 i 2	Ukupno planirano 10.000 eura	Redovna aktivnost		Ubuduće obezbijediti dalje obuke i praćenje.
Razvoj pozitivnih stavova i kapaciteta zaposlenih u srednjim školama.	Broj promotivnih aktivnosti. Procjena kvaliteta i efikasnosti ITP 1 i ITP2. Broj djece sa posebnim obrazovnim potrebama koja su završila srednje obrazovanje.	MPNI, CSO	2020	2025	Stalno	Održane obuke nastavnika i stručnih saradnika srednjih stručnih škola posvećene realizaciji IROP-a i ITP-a u srednjem stručnom obrazovanju (CSO), ukupno 119 nastavnika. Realizovana tri savjetovanja škola (40 nastavnika) prema zahtjevu, zbog aktuelne situacije. Realizovan Unified sport za 10 SŠ i 150 učesnika Obučeno 40 nastavnika za program Youth lidera „Inkluzivni sport u školama“ – obuhvaćene obukama 22 osnovne i srednje škole U programu ukupno učestvuje 35 škola - 515 učenika U okviru realizacije obuke nastavnika za realizaciju modularizovanih obrazovnih programa, dio obuke posvećen planiranju individualizovane nastave za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama, 81 nastavnik.	Ukupno planirano 13.000 eura.	Utrošeno 10.000	SO Global Coalition for Inclusion	Finalizovati započete aktivnosti i stalno jačati stavove

Podsticati izradu novih modularizovanih programa, proširenje ponude programa stručnog obrazovanja, uključivanje učenika s POP u dualno obrazovanje.	Analiza potreba za obukom nastavnika/ca u srednjem opštem i stručnom obrazovanju. Broj obučanih nastavnika/ca stručnih predmeta i praktične nastave. Broj obuka na teme koje se tiču metodike, pedagogije, inkluzivne prakse. Broj obuka u odnosu na karakteristike smetnji i teškoća u razvoju, individualizacija, prilagođavanje, ocjenjivanje.	CSO	2020	2025	Stalno	Usvojeno je 34 standarda zanimanja i 34 standarda stručnih kvalifikacija relevantnih za inkluzivno stručno obrazovanje, kao i 3 obrazovna programa iz oblasti zdravstva i poljoprivrede i 3 obrazovna programa prilagođena za realizaciju u resursnim centrima i redovnim školama, sa produženim trajanjem obrazovanja (Pomoćnik kuvara, Pomoćnik prodavača i Pomoćnik krojača)	Planirano za cio period 200.000 eura.	5.000 eura	iz budžeta CSO	Obezbi-jediti sistemsku dalju primjenu.
Razvoj mentorskog vođenja profesionalne orijentacije djece sa POP	Razvijen mentorski program podrške djeci sa posebnim obrazovnim potrebama u njihovoj tranziciji na radno mjesto. Broj obučanih i mentora u školama, djece podržan kroz mentorstvo.	MPNI, CSO	2020	2025.		Program je razvijen 2021/22 i u primjeni u školama u skladu sa procjenom.	Planirano 3.000 eura	Realizovano kao redovna aktivnost		Održati primjenu, razmotriti mogućnost da se nastavnicima-mentorima uvaži ovaj mentorski rad u vidu bodova za dobijanje licence ili višeg zvanja, drugačije nisu motivisani.
Promocija zapošljavanja osoba sa posebnim obrazovnim potrebama.	Kreiran plan za promociju zapošljavanja. Broj promotivnih aktivnosti.	MRSS				U izradi Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju.		Nije bilo utroška	Budžet	Podstaći mjere promocije prava OSI na zapošljavanje
Razvoj i licenciranje usluge posrednika (medijatora) u karijernom vođenju i zapošljavanju.	Broj licenciranih usluga medijatora, djece koja su korisnici usluga medijatora.	MRSS	2020	2025	Stalno	Sa karijernim savjetnicima licenciranih provajdera obrazovanja odraslih i socijalnim partnerima ponuđene smjernice za karijernog medijatora		Nije bilo utroška	Planirati budžetom	Podstaći kroz saradnju sa provajderima i/ili NVO uspostavljanje usluge
Izrada ITP 3 za promociju tercijarnog obrazovanja i vodiča s preporukama za prilagođavanje nastave na fakultetima.	Usvojen i u primjeni ITP 3. Broj obučanih za primjenu ITP 3.	ZzŠ	2020	2025	Stalno	Prikupljeni i obrađeni podaci, date preporuke školama Održane 2 obuke za nastavni kadar Univerziteta CG i Univerziteta Mediteran za primjenu ITP 3 i Vodiča za prilagođavanje učenja i učešća studentima s invaliditetom - podrška Savjeta Evrope		Redovno Donacija Savjeta Evrope		Proširiti na sve fakultete

Sprovođenje asistivne podrške na fakultetima	Broj usluga fakulteta. Broj usluga Resursnih centara	Univerzitet RC	2020	2025	Stalno	Izrađeno 10 setova didaktičkog materijala urađenog 3D štampom matematički i modeli ćelije i mozga Na aplikaciji vladamsituacijom.edu.me koja sadrži 18 društvenih priča za razvoj socijalnih vještina i sadržajem za sticanje predčitalačkih i čitalačkih vještina, dodati su sadržaji za sticanje praktičnih vještina u srednjem stručnom obrazovanju. Objavljeni su materijali iz Biologije za osnovnu školu, primjeri dobre prakse i događaji sa Dana asistivne tehnologije na Školskom portalu.	14.500 eura	ZzŠ	Nastaviti aktivnosti, uvezati sa nastavnim programima, predškolskim programom, animirati istraživačku zajednicu, promovirati
Strateški cilj 3: Podržati i unapređivati kvalitet inkluzivnog obrazovanja kroz jačanje školskih, politika, kulture i prakse									
Operativni cilj: 3 A - Unaprijeđen kvalitet obrazovanja za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama Indikator učinka: Trend poboljšanja kompetencija kadra i unapređenje inkluzivne prakse									
Analiziranje, usklađivanje i sprovođenje plana i program inicijalnog obrazovanja nastavnika/ca u skladu s modelom ljudskih prava.	Sprovedena analiza trenutnog koncepta, paradigme, pristupa i statusa inkluzivnog obrazovanja tokom inicijalne obuke i neposrednog učenja kroz praksu. Broj revidiranih programa obuke nastavnika/ca u skladu sa preporukama.	Univerzitet	2020	2025	Stalno	Univerzitet je u procesu podsticaja tranzicije i učenika OSI za nastavak obrazovanja Napravljen je sajt za slabovide i obezbeđena adekvatna oprema.	Planirano 25.000 eura.	Aktivnost realizovana kroz projekat HAWK-ING ERAS-MUS+ Sajt 38000e Oprema 13000e	Uбудуće osavremenjivati pristup, kao i praktiko- vanje.

PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD

Posmatrano iz ugla najboljeg interesa djece sa posebnim obrazovnim potrebama, a u skladu sa Strategijom reforme obrazovanja 2025-2035. godina, dalji pravci razvoja i rada mogu biti:

Strateški cilj 1: Obezbijediti i primijeniti dostupnost i pravičnost obrazovanja za svu djecu zajedno sa vršnjacima kroz neophodnu međusektorsku podršku:

- Promovisanje inkluzivnog obrazovanja - realizovati kampanje za jačanje principa jednakih mogućnosti, kako bi inkluzivno obrazovanje pružilo izbor u skladu sa mogućnostima djeteta i jačanju pozitivnih stavova. Sprovoditi edukaciju bez diskriminacije. Aktivno promovisati i implementirati socijalni model, gdje je akcenat na prilagođavanju društva li otklanjanju prepreka i barijera u okruženju, stavovima, uslugama, a ne samo akcentovanjem smetnje i teškoće djeteta.
- Omogućiti podršku i kontinuitet na svim nivoima obrazovanja – postizanje obrazovnih ishoda i individualnih karakteristika.
- Neophodna je bliska saradnja svih relevantnih javnih subjekata, partnera i civilnog društva, koji vode promjeni na nivou zajednice i škola i uspostaviti funkcionalnu i efikasnu intersektorsku i međusektorsku saradnju između obrazovanja, socijalnih usluga i zdravstva, škola i resursnih centara.

Strateški cilj 2: Osigurati i sprovesti jednakost i kontinuitet inkluzivnog obrazovanja kroz uspješnu saradnju unutar i između sektora i tranziciju sa jednog nivoa obrazovanja na sljedeći:

- Osavremenjivanje opreme, uspostavljanje centara unutar škola opremljenih asistivnom tehnologijom i nastavnim materijalima, kao i osnaženim osobljem, jačanju i uvezivanju inkluzivnih sa IT kompetencijama, promovisanju AAC i AT, važnosti pristupačnosti, da se aktivnije pruža podrška u zajednici učenicima i učenicama od strane škola s integrisanim odjeljenjima, da se nastavnici/ce osposobe za kreiranje materijala za upravljanje emocijama i ponašanja učenika, učenica.
- Pružiti specijalizovane programe obuke za nastavnike za primjenu najboljih praksi inkluzivnog obrazovanja i strategije diferencijacije i stvaranja podržavajućeg okruženja. Uvezati aktivnosti škola sa sektorom zapošljavanja OSI, jačati psiho-socijalnu podršku roditeljima.
- Promovisati među stručnom i opštom javnosti značaj AT, osmišljavati funkcionalne sadržaje, digitalne sadržaje kreirati u službi razvoja djece, obučavati kadar, roditelje za bezbjedno, sigurno i kvalitetno korišćenje sadržaja, osnaživati i predstavljati asistivne kabinete, regulisati oblike saradnje, širiti AT i AAC kroz programe dodatne stručne podrške. Povezivati akademsku, istraživačku i naučnu zajednicu u smjeru osmišljavanja pomagala za djecu – 3D štampa, AT, AAC i sl.

Strateški cilj 3: Podržati i unaprijediti kvalitet inkluzivnog obrazovanja kroz jačanje školskih politika, kulture i prakse:

- uvezati evidenciju i korišćenje podataka kao dokaza.

Usvajanjem Strategije reforme obrazovanja 2025-2035, na sjednici Vlade Crne Gore, 17.04.2025. godine, kojom se pokreće sveobuhvatna transformacija obrazovnog sistema, prestaje da vazi Strategija inkluzivnog obrazovanja (2019-2025).

SPISAK SKRAĆENICA

SKRAĆENICA	ZNAČENJE
AAC	Alternativna, potpomognuta komunikacija
ABA	Primijenjena analiza ponašanja
AT	Asistivna tehnologija
Cboard	Komunikacijska aplikacija korišćenjem simbola i prenošenjem teksta u govor.
CSO	Centar za stručno obrazovanje
CZA	Nacionalni centar za autizam, decu sa smetnjama u razvoju i dečiju psihijatriju „Ognjen Rakočević“
ETF	Elektro-tehnički fakultet
ICF	Međunarodna klasifikacija funkcionisanja, invaliditeta i zdravlja
IK	Inkluzivna kompetencija
IO	Inkluzivno obrazovanje
IROP	Individualni razvojno-obrazovni program
ITP	Individualni tranzicioni plan
ITK	Informaciono tehnološka kompetencija
JPU	Javna predškolska ustanova
JU OŠ	Javna ustanova osnovna škola
MEIS	Crnogorski obrazovni informacioni sistem
MPNI	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
MRSS	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
MSSD	Ministarstvo socijalnog staranja, demografije i brige o porodici
MLjMP	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava
MZ	Ministarstvo zdravlja
NS	Nacionalni savjet za obrazovanje
NVO	Nevladine organizacije
OSI	Osobe s invaliditetom
PMF	Prirodno-matematički fakultet
PORI	Porodično orijentisana rana intervencija
RC	Resursni centar
RI	Rana intervencija
SE	Savjet Evrope
SEK	Socio-emocionalna kompetencija
SO	Specijalna Olimpijada
UNCRC	Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta
UNCRPD	Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom
UNDP	Fond za razvoj Ujedinjenih nacija
UNICEF	Fond za decu Ujedinjenih nacija
ZSDZ	Zavod za socijalnu i dječiju zaštitu
ZUNS	Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
ZzŠ	Zavod za školstvo

Ministarstvo
prosvjete, nauke
i inovacija